

heeft ten dezen den Schrijver tot een reële en daarom treffelijke uitbeelding in staat gesteld.

Maar het verhaal wendt ook hier weer naar de denkerheid. Tijdens een grieppepidemie, die Goorlo teistert en waartegen Jo zich als „doktertje“ dapper heeft gewerd in helpen en verplegen overal, sterft ze. Haar laatste woord is een getuigenis aan Willem, dat ze Jezus als haar Zaligmaker heeft leren vinden.

Meer dan ooit woedt daarna de twijfel in zijn ziel. Als God... waarom dan zoo?... Liefde? Maar hoe dan dit te rijmen...? Verloren in zichzelf, zonder belangstelling voor iets of iemand, doolt Willem rond in Goorlo: het Goorlo, dat op hem wacht, maar niets van die verwachting ziet. Tot op den Oudejaarsavond in een stil samenzijn van zijn moeder, Schöttel en hem, de rust weerkeert (ook dit fragment is rijk aan geestelijke diepte) en hij tot een weer-grippen van den arbeid besluit. Maar dan nu de arbeid, die zijn moeder en Jo bedoeld hebben, de voorbereiding voor zijn taak als Scholtenhoer. Weer is „een blad zij in de geschiedenis van het Scholten omgeslagen“.

Nog is er het einde van het proces niet. Dat brengt het vierde boek „Wedergeboorte“, als de twijfelaar en scepticus, die de wetenschap verzoeken wilde met het geloof, en een God aanvaarden kon, zoo die zijn wenschen bevredigde, in zijn starheid gebroken wordt en op de knieën komt voor God. Ook dit gaat nog weer door de diepten van lijden en verzoeking, maar de omgang met begripvrienden (in Friesland, waar Willem is heengegaan om het nieuwere boerenbedrijf in de praktijk te leeren), brengt goede winst en het dragende gebod van Tine en Schöttel, voert tot een uiteindelijke zege. En dan wordt ook de roep van het bloed verstaan. Willem keert terug naar Goorlo, zijn Goorlo, en dat ontvangt hem als den Scholtenhoer met vreugde.

Ik gaf een heel breede analyse van 't verhaal, maar dat moest, wilde ik het in zijn strekking doen zien. Ik zei het reeds: het is gecompliceerd en complicatie te ontleden vordert ruimte. En dan heb ik eigenlijk nog maar één kant naar voren gebracht: het actieve. Want achter het gebeuren staat steeds de tweërlei moeilijkheid: de vraag van natuur en cultuur, een materiele dus, en die van Natuur en Genade, een geestelijke. Om dit probleem gaat het eigenlijk in den roman. Het staat trouwens te lezen in het korte — maar in verband met wat ik als begin van dit artikel schreef zeer typeerende — voorwoord: „er zijn menschen, die tweemaal bekeerd moeten worden, eerst van de natuur tot de genade en dan van de genade tot de natuur; er zijn anderen, die ook tweemaal een bekeering beleven: eerst van de natuur tot de Natuur en dan van de Natuur tot de Genade“. In deze woorden is samengevat heel de zielsgeschiedenis van Willem en tegelijk rijzen er uit op de beelden van Schöttel en Klompmakers. En in een andere paradox wordt uitgedrukt de strekking van den roman: „De grootste armoede van onze eeuw is haar rijkdom: ze bezit zoo ontzaglijk veel; ze heeft oogen en ooren; maar oogen hebbende ziet ze niet en ooren hebbende hoort ze niet; een hoorend oor en een ziend oog heeft de Heere gemaakt, ja die beide“.

Met deze gedachten in beeld te brengen en ze in hun geestelijken inhoud te doen zien, heeft deze beginnende romanschrijver een voortreffelijken christelijken roman ons geschenkt, die verlangend maakt naar meer van zulke geestelijk volkomen gerijpte, wetenschappelijk goed onderlegde en in menschenkennis zeer ervaren beginners! Hun debuut zal voor de christelijke romankunst beteken een triomfeeren!

Of er dan niets „aan te merken“ valt?

Ik heb het al gezegd: er is stylistisch, compositioneel, laat ik het in het algemeen zeggen, al kost het mij nog een vreemd woord: literair-technisch, genoeg „aan te merken“. Er zijn ook zwakke momenten en onevenwichtige gedeelten. Misschien zullen er zelfs wel recensenten opstaan, die zeggen, dat dit boek niet een literaire roman is en ze zullen met allerlei bewijzen aankomen.

Het zij zoo. Die bewijzen kunnen bijgebracht worden, maar hun slotom kan voor mijn besef toch niet zijn een ontkennen van de literaire waardij en van de betekenis van dezen bij uitstek christelijken roman.

Bovendien, ziet men nauwkeurig toe, dan vervallen vele van de eerst gerozen bezwaren. Mij trof het aanvankelijk als een fout, dat de Auteur zijn menschen soms in dialect, meestal in „gewone taal“ laat spreken. Maar verder lezen heeft mij doen zien, dat hij klaarblijkelijk heeft bedoeld typeerende en karakteristieke dingen in hun dialectkleur te doen uitkomen, maar, om het ongetwijfeld vermoedende, overigens de dialectische taal vermeden heeft. Ook leek mij eerst het wisselend gebruik van fictieve, en reële namen van plaatsen en menschen onzuiver, doch achteraf zie ik, dat de Schrijver het fictieve gehouden heeft binnen een zekeren kring, om iedere persoonlijke intonatie te ontgaan, maar dat hij met het overigens reële zijn

verhaal in het kader der werkelijkheid heeft ingelijst.

Zoo zou ik nog wel enkele dingen ter verdediging van den Auteur kunnen zeggen. Want de bezwaren, die ik, al lezende, zelf heb gevoeld, zijn voor een deel inderdaad door preciezer observatie achterhaald.

Maar mijn artikel is al meer dan lang genoeg. En het is ook niet nodig, alle roman-technische fouten onder het oog te zien. Wanneer de Auteur als romanschrijver dezelfde vaardigheid heeft verkregen, die hij overigens als scribent bezit, zal hij ze zelf wel vermijden. Wie zoo het wezen der christelijke kunst verstaat, dat hij het in zijn eersten roman aldus weet te doen uitkomen, zal hij verderen arbeid op belletristisch gebied ook wel den zuiveren vorm vinden. Ver boven de technische zwakheden van zijn boek gaat de bouwende kracht uit. Het is een christelijke roman, die volkomen voldoet aan de ten dezen te stellen eischen, een hernietwijd bewijs, dat christelijke romankunst mogelijk is, zonder dat het christelijke een etiket of het artistieke een bijkomstigheid wordt. En dat is een verdienste, die ons met warme waardeering voor dit boek vervult. Men vraagt vaak naar een waardijk gesloten, christelijken roman, een die ook tegen den critischen zin der jongeren bestand is. Welnu, men vindt dien hier en verzuime niet hem te lezen en te doen lezen aan de jongere leden van het gezin. Want deze lectuur kan gezegende vruchten dragen.

C. T.

Uitg. N.V. Gebra. Zomer en Keunings Uitg. Mij, Wageningen.

Oprecht berouw over de zonde.

IV. (Slot.)

Op de groote vraag, waarover onze inzender licht zocht: of, bij wat we weten van een eeuwigen en onveranderlijken Raad Gods en van een onweerstaanbaar voorzienig bestel waardoor de Heere dien Raad uitvoert, wel plaats blijft voor waarachtig en innig berouw over de zonde, hebben we een antwoord pogen te geven. We hebben vragers daarbij niet gevolgd op zijn weg van „verstandelijk en logisch redeneeren“, maar, omdat er ten slotte geen krachtiger bewijs is voor de mogelijkheid van iets dan het gebeuren zelf ervan, uit de zielkundige feiten zelf van het geweten en van oprecht en innig berouw over de zonde bij de godvruchtigen, van wanhoop ook bij goddeloozen als Kain en Judas, zoeken te overtuigen, dat het weten van Gods Raad en voorzienig bestel dat over alles en ook over de zonde gaat, berouw allerminst uitsluit.

In dit verband wil ik inzender nog opmerkzaam maken op een woord van onzen Heere Jezus Christus, dat, zonder een enkele poging om deze mogelijkheid te belichten of te rechtvaardigen voor ons denken, met gelijken nadruk naast elkander handhaaft, wat hem toeschijnt elkaar uit te sluiten.

Ik bedoel Jezus' merkwaardig woord over het verraad van Judas in Matth. 26:14: „De Zoon des menschen gaat wel heen gelijk van Hem geschreven is, doch wee dien mensch, door welken de Zoon des menschen verraden wordt! Het ware hem goed, zoo die mensch niet geboren ware geweest“.

Een handhaving van 's menschen verantwoordelijkheid naast den onverbrekelijken Raad Gods, dat Judas zelf in zijn schrikkelijk einde zoo aangrijpend bevestigde.

En ten slotte moet ik hem wijzen op zijn eigen ervaring. Verstandelijke overleggingen willen hem 's menschen verantwoordelijkheid voor zijn daden betwisten, maar hij zelf kan zich daaraan niet gewonnen geven, kan er niet in rusten. Integendeel, ze werpen hem in worstelingen die hem dringen bij anderen licht te zoeken.

Blijkt hem daaruit niet overtuigend, dat er bij hem een onmiddellijk weten is, dat protest aantekent tegen zijn verstandelijk redeneeren?

Hij behoeft slechts de waarschuwing die daarin ligt ter harte te nemen, om den weg tot ontkoming te vinden.

Toch mag ik geen afscheid van hem nemen, zonder nog, gelijk ik ook behoefde, even aandacht te geven aan de overwegingen en vragen, die er achter en om zijn hoofdvraag liggen. Ik kan hem misschien helpen de oppervlakkigheid en nietigheid er van in te zien.

„Als we nadenken, zoo vraagt hij, roept dan niet alles ons toe: God is niet rechtvaardig?“

Neen, duizendmaal neen, is mijn antwoord.

Men moet in het geheel niet, of anders wel zeer oppervlakkig nadenken om tot zulk een conclusie te komen.

De openbaringen van Gods rechtvaardigheid waren en zijn er overal en in alle eeuwen. Hoe aangrijpend toont ze ons de Schrift in Gods gericht

over de volken en over Israël niet alleen, maar ook in het leven van allerlei personen! In de geschiedenis die Gods openbaring niet beschrijft, uit oude en in nieuwe tijden, zijn ze zoo overvloedig, dat een ongelovig geschiedschrijver uitriep: „De wereldgeschiedenis is het wereldgericht!“ En de ellenden van onzen eigen tijd en onze eigene ervaring — beide in ons uitwendig en ons innerlijk leven — toonen ze ons niet op benauwende wijze, dat God zijn recht handhaaft en de zonde achterhaalt?

Zeker, die „openbaring van Gods rechtvaardig oordeel van den hemel over alle goddeloosheid en ongerechtigheid der menschen“ (Rom. 1:18) is niet volkomen — Gods rechtvaardigheid gaat daarom wel dikwijls schuil. Maar wat voor ergernis moet daarin voor ons liggen, nu Gods eigen Woord ons daarvan de verklaring geeft, in de laankmoedigheid Gods en in het groote gericht waarop de geschiedenis der wereld zal uitloopen?

En ja, dan mag hier ook iets anders niet vergeeten, waaraan inzender zelf dacht, toen hij vroeg: „Of is onze opvatting van het recht misschien niet oorspronkelijk meer?“ Een vraag, die wel van éénig, maar toch van al te weinig nadenken getuigt.

Want hoe zou het denkbaar zijn, dat de zonde die alles in ons aantastte, scheef trek en vervalschte — de zonde die zelfs niets dan ongerechtigheid en onwettigheid is, onze rechts-bessenen en rechtsvoorstellingen niet vervalscht zou hebben.

De „kleine overblijfselen“ waarvan onze Nederl. geloofsbelijdenis in art. 14 spreekt, mogen ook hier — hier vooral! — „voldoende zijn om den mensch alle oorschuld te benemen“ — ze blijven niettemin niets dan „overblijfselen“, en „kleine“. „Maar“ — zoo vraagt inzender al verder — „hoe is 't mogelijk, dat een mensch al Gods doen kan billijken?“

Ons antwoord daarop is: dat is zeker niet en nooit mogelijk, zoolang die mensch alleen te rade gaat met zijn „verstandelijk en logisch redeneeren“. Maar dat is wel mogelijk en ook alléén mogelijk door het geloof.

Door het geloof heeft Abraham zelfs gebillijkt Gods eisch, dat Hij Izaak, zijn eenigen zoon en zoon der belofte zou offeren.

Alleen maar — dit billijken heeft niets van een hooghartig hechten van het zegel onzer goedkeuring aan Gods zeggen of doen, waarover wij ons aanmatigden als rechters te gaan zitten. Het is, omgekeerd, een ootmoedig en vertrouwensvol buigen voor en aanvaarden van Gods doen.

Daarom behoeft inzender ook niet te vreezen een ongelovige te zijn, op grond hiervan, dat hij „niet al Gods oordeelen kan verdedigen als het hoogste recht“.

Hij zou er reden voor hebben, zoo hij meende, het wel te kunnen, en waande dat Gods oordeelen zijn verdediging noodig hadden.

En reden voor die vrees is er zeker, als we weigeren onder het Woord en onder het doen Gods ons te buigen, zoolang we met ons verstand niet hebben kunnen uitmaken dat het waarachtig, dat het recht en goed is.

Ten slotte moge ik vragers nog den raad geven, het gebed uit Psalm 25 vs 4 en 5 tot het zijne te maken: „Heere, maak mij uwe wegen bekend, leer mij uwe paden, Leid mij in uwe waarheid en leer mij“, en daarbij te denken aan wat er volgt in vs 9: „Hij zal de zachtmoedigen leiden in het recht, en Hij zal den zachtmoedigen zijnen weg leeren.“

V.

In het vorige artikel, dat ik niet zelf had kunnen corrigeren, kwamen behalve onbeduidende ook enkele zeer storende fouten voor.

Van den volzin onderaan in de tweede kolom „En als het vertrouwen enz.“ vielen de laatste woorden uit. Op „beklagen“ moet in plaats van een punt volgen: „de hand op den mond moeten doen leggen“.

In de 1e kolom, regel 10 van pag. 52 moet „zoo“ veranderd worden in „maar“.

En in regel 6 van onderen af moet achter „ook“ worden ingevuld „hier“.

F.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Werkstaking.

II.

De werkstaking als economisch conflict is niet een verschijnsel, dat zich voor het eerst in de tweede helft der vorige eeuw heeft geopenbaard. Zelfs in de oudheid vinden wij voorbeelden van belangrijke botsingen, die met onze werkstakingen op één lijn gesteld kunnen worden.

Wij zouden kunnen herinneren aan den uittocht der Plebejers uit Rome, ongeveer 500 jaren voor het begin onzer jaartelling. Hier gold het echter niet in de eerste plaats een poging tot verbetering van de arbeidsvoorwaarden. De stakers waren voor het meerendeel kleine boeren, die niet onder bepaalde looncontracten stonden. Maar ze waren ook soldaten in het Romeinsche leger en ze bedoelden met hun uittocht naar den heiligen berg, allereerst het verkrijgen van politieke rechten.

Dichterbij liggen, en meer overeenstemming

met de
nen, J
die vo
Onder
aan, E
weging
Het
arbeid
het to
en in
„vul“
Rust
Overh
regele
tot de
zoo ge
dan e
strafte
organ
het lev
blijven
geest.
In c
indust
vorme
scheide
in ons
de cor
Niet
den st
eer m
heudin
satie l
lijk ee
en vol
den a
beiden
men v
vakve
reeds
maar
werken
gevan
Zoo
ons la
litrech
liepen
seeren
vooral
ming
Dez
plaats
onder
beider
ling k
kregen
wat d
Nu
keld i
sterk
leiding
die di
fiet p
goed
een g
voren
Wat
het is
fieten
dinge
social
tegen
gaat l
Ook
hardhi
confli
een
Imn
tende
„onde
mer a
het is
Ook
geblev
ten d
weder
arbeid
slagen
De
om h
schapp
Zo
van d
arbeid
veele
kent
wordt
Daa
storen
in dal
onmog
beide
is, wa
dat ni
te m
brekin
gezar
Wij
wensc

alleen, maar
sonen! In de
iet beschrijft,
66 overvloedig,
r uitroep: „De
richt!“ En de
a onze eigene
n ons innerlijk
uwende wijze,
zonde achter-

Gods recht-
er alle godde-
schen“ (Rom.
chtvaardigheid
haar wat voor
gen, nu Gods
aring geeft, in
grote gericht
zal uitloopen?
ders niet ver-
toen hij vroeg:
cht misschien
dag; die wel
nig nadenken

dat de zonde
trok en ver-
dan ongerech-
ts-beseffen en
ou hebben,
i onze Nederl.
i, mogen ook
zijn om den
ze blijven
en „kleine“
al verder
al Gods doen

zeker niet en
alleen te rade
redeneeren“.
lleen mogelijk

zelve gebilikt
digen zoon en

niets van een
azer goedkeu-
rover wij ons
titten. Het is,
uwensvol lui-
8 doen.

et te vroezen
ervan, dat hij
digen als het

o hij meende,
ods oordeelen

eker, als we
het doen Gods
verstand niet
aarachtig, dat

a raad geven,
tot het zijne
egen bekend,
waarheid en
wat er volgt
leiden in het
n zijnen weg

F.

nnen corrigeeren,
sturende fouten

„En als het ver-
„beldagen“ moet
en mond moeten

„zoo“ veranderd

„ook“ worden

F.

IEKE
VEN

ullict is niet
eerst in de
geopenbaard-
elden van be-
stakingen op

den uittocht
0 jaren voor
d het echter
st verbetering
akers waren
is niet onder
ar ze waren
er en ze be-
willigen berg,
ze rechten.
venstemming

met de arbeidsconflicten, die wij ook nu nog ken-
nen, hebben de stakingen in de middeleeuwen,
die vooral in de weverijen wel eens voorkwamen.
Onder de wevers trof men nogal wat vreemdelingen
aan, Brabanders en Vlamingen, die aan wat be-
weging behoefte schenen te gevoelen.

Het ging daarbij soms om het werken met andere
arbeiders dan land- en stadgenooten; soms om
het te groot aantal leerlingen, dat werd toegelaten,
en in dien strijd kende men ook het „besmet“ of
„vuil“ verklaren van bepaalde werkplaatsen.

Rustig verliepen deze conflicten nimmer, de
Overheid moest meermalen met rigoureuze maat-
regelen dreigen, wijl bloedige vechtpartijen niet
tot de uitzonderingen behoorden. Dit optreden heeft
zoo goed als nooit eenig ander resultaat gehad,
dan dat de Overheid aanleiding vond scherpe
strafbepalingen te ontwerpen. De maatschappelijke
organisatie was nog te stevig verankerd ook in
het leven der gezellen, dan dat oproerige elementen
blijvend beslag konden krijgen op den algemeenen
geest.

In den nieuweren tijd, bij de ontwikkeling der
industrie, treedt het verschijnsel weer op in nieuwe
vormen. De vakorganisaties komen, nog heel be-
scheiden, omstreeks het midden der vorige eeuw
in ons land op. En met de organisaties komen ook
de conflicten.

Niet omdat deze eerste organisaties zoo gaarne
den strijd wilden, of zoo revolutionair waren. Veel-
eer mogen wij het zoo stellen, dat de arbeidsver-
houdingen zoo slecht waren, dat deze tot organi-
satie hebben gedreven. Deze organisatie was feite-
lijk eerst in 1872 mogelijk, toen de artikelen 415
en volgende van den toenmaligen Code Pénal wer-
den afgeschaft en de patroons zoowel als de ar-
beiders, het recht van organisatie kregen. Wel was
men reeds in de 60-er jaren begonnen hier en daar
vakverenigingen op te richten, zelfs hadden toen
reeds enkele plaatselijke stakingen plaats gehad,
maar nog in 1869 was in Rotterdam een spoorweg-
werker wegens „samen spanning“ tot twee jaar
gevangenisstraf veroordeeld.

Zoover bekend kwamen de eerste stakingen in
ons land voor in 1867 in Arnhem, Nijmegen en
Utrecht en deze acties door de typografen opgezet,
liepen hoofdzakelijk over het recht zich te organi-
seeren. Deze conflicten vermenigvuldigden zich
vooral, toen in later jaren de anarchistische stroom-
ing in de Vakbeweging begon te wassen.

Deze eerste stakingen droegen meerendeels een
plaatselijk karakter, golden dikwijls slechts één
onderneming en een betrekkelijk gering aantal ar-
beiders. Toen de vakbeweging tot meer ontwikke-
ling kwam, de gecentraliseerde bonden de leiding
kregen, veranderden de conflicten geheel, voor
wat de omvang en betekenis betreft.

Nu zijn het geen kleine groepen meer, gewik-
keld in een plaatselijk conflict met een dikwijls
sterk persoonlijk achtergrond, groepen zonder
leiding en zonder kas, maar het zijn duizendtallen,
die dikwijls na langdurige onderhandeling, het con-
flict proclameeren in heel het bedrijf. Het is een
goed geordend leger, onder bekwame leiding, met
een groot weerstandsvermogen, dat voor een te
voren omschreven doel, den strijd waagt.

Wat voor ons nu allereerst van betekenis is,
het is deze vraag, of men met deze soort con-
flicten bedoelt de omverwerping van de verhou-
dingen; of de staking iets te maken heeft met een
sociale revolutie? Dit immers zal ook onze houding
tegenover haar hebben te bepalen. Welnu, daarom
gaat het bij deze conflicten niet.

Ook in de middeleeuwen, al ging het toen veel
hardhandiger, en al leek het meer nog dan onze
conflicten op een opstand, bedoelde men allermint
een omwenteling.

Immer hebben de „complotteerende“ en „cour-
tende“ gezellen de staking beschouwd als een
„onderbreking“ van de arbeidsovereenkomst. Nim-
mer als een „verbreking“. Men wilde volstrekt niet
het bestaan der ondernemers onmogelijk maken.

Ook nu is de positie in wezen geheel dezelfde
gebleven. Als strijd in het bedrijf heeft de staking
ten doel verandering van enkele dingen in de
wederzijdsche verhoudingen van ondernemers en
arbeiders, maar niet omwenteling van de grond-
slagen der betrekkingen.

De staking onderbreekt de arbeidsovereenkomst,
om haar op grondslag van de bestaande maat-
schappelijke verhoudingen weer te herstellen.

Ze gaat niet uit op een principiële wijziging
van de maatschappelijke positie van patroons en
arbeiders tegenover elkander. De bedoeling is
veeleer, dat na afloop van den strijd elk weer
komt op de oude plaats en elk weer tewerkgesteld
wordt bij zijn vroegeren patroon.

Daar is een huiselijk conflict. Een conflict, dat
sturend werkt op den normalen gang van zaken
in dat groot gezin. Dat tijdelijk het samenwerken
onmogelijk maakt naar het gevoelen van één of
beide partijen. Zoo spoedig uit den weg geruimd
is, wat oorzaak van het conflict werd, of als blijkt,
dat niet te realiseren is wat men hoopte of meende
te mogen verwachten, is het met de onder-
breking gedaan en bedoelt men het leven weer
gezamenlijk voort te zetten.

Wij hebben ons hiermede over het al of niet
wenselijke van dit strijdmiddel niet uitgesproken.

Wij komen trouwens nog tot hetgeen er ten aan-
zien van deze dingen door de Christelijke arbe-
ij, vóór eenig oordeel kan worden uitgesproken.
Maar wij hebben dit moeten voorop stellen, omdat
wij, voor eenig oordeel kan worden uitgesproken,
zekerheid moeten hebben van het „wezen“ der
werkstaking.

Nu meenen wij, dat wel blijkt uit wat wij schre-
ven, dat de werkstaking iets heel anders bedoelt
dan de revolutie. Men moge het middel aan- of
misprijken, er veel of weinig van verwachten, den
invloed op het geestelijk leven meer of minder
sombor zien, maar wij kunnen niet anders dan toe-
stemmen, dat ze in wezen niet is „revolutionair“.
G. BAAS Kzn.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN

De actie van de jonggereformeerden in Zwitserland.

II.

Toen ik dr. R. Burekhardt naar pfr R. Grob vroeg
bleek mij dat hij dezen kende en ook wist van de
beweging die vooral in Zurich haar hoofdzetel
heeft, want hij noemde die als van de jonggere-
formeerden. Hoe moeten wij dat jong opvatten?
Noemen de tegenstanders haar zoo? Wordt zij zoo
genoemd omdat de mannen die vooraanstaan in
deze beweging voor het meerendeel nog jonge
mannen zijn? Wil het zooveel zeggen als wat de
tegenstanders van de herleving van het Calvi-
nisme in ons land willen te kennen geven door
hun kwalificatie neo-gereformeerden en neo-calvi-
nisten? Het is waar, deze beweging in Duitsch-
Zwitserland is nog van jongen datum. Zij dateert
in haar krachtig optreden eerst van de jaren na den
wereld-oorlog. De „Reformierte Schweizer Zeitung“
is in zijn tienden jaargang. Bijna al de uit-
gaven van Reformierten Schriften uit
dezen kring zijn van de laatste jaren, na negentien-
honderd vijftientig. Alleen „die Briefe über Cal-
vin von Rud. Grob“ dateert van 1918 en zijn uit-
gegeven bij Rascher & Cie, Verlag, Zürich. Sinds
de laatste jaren heeft deze kring van gereformeer-
den een eigen „verlag“, dat van den Reformierten
Schweizer Zeitung; daarnaast een tekenend ge-
noemd: „Mitten Durch“ Verlag.¹⁾

Ook bij deze beweging zijn het weer de tegenstan-
ders die haar helpen vorderen, juist door hun be-
krompen doen. Daar de uitgevers en boekhandel
in Zurich de uitgave en verkoop van gerefor-
meerde geschriften tegen werkten; die niet in hun
uitstalkasten wilden hebben, werden de gerefor-
meerden gedwongen zelf een Verlag en een Boek-
handel te stichten en zoo verkregen zij een Refor-
mierte Buecherstube, een boekhandel voor gerefor-
meerde literatuur in de Stadelhoferstrasse 38. Op
een zeer geschikte plaats, midden in de stad,
slechts door een paar huizen gescheiden van een
hoofdstraat, duidelijk aangegeven. Daar is de zetel
van de beweging. Zeer bescheiden behuist, doch
bizarde netjes. Een nette jonge dame doet het
werk in den winkel. In een nevenkamer wordt het
werk gedaan voor de „mitten durch“ actie. Dit
wapen staat op den catalogus van dezen boekhan-
del. Ik geef het adres ten behoeve van hen die
belangstellen in wat er te Zurich thans omgaat
op het terrein van de gereformeerde actie, en men
zal zien dat daaraan verbonden zijn actieve en
bekwame mannen, daaronder ook tekenaars, die
de teekeningen maken voor de onderscheiden uit-
gaven.²⁾

Zou de aanduiding jonggereformeerden mis-
schien in verband staan met het feit, dat de man-
nen die daarbij vooraanstaan en leiding geven
schier allen nog jonge mannen zijn? Immers het is
een gewoon verschijnsel dat de tegenstanders van
acties, aan hen niet aangenaam, gaarne, zoo
ze niet kunnen smalen dat het toch geen ge-
leerde mannen zijn en die eenigen naam hebben in
kerk of staat, wijzen op de onervarenheid en jonk-
heid der leiders. Director Grob is misschien wel de
oudste onder hen en deze is pas een veertiger, een
man in de volle kracht van het leven. Dr. Char-
les Schüle, pfr W. Bernoulli, vorsteher
van het Zwitsersche gereformeerde diakonenhuis,
zijn beide eenige jaren jonger dan pfr Grob. Veel
jonger dan de leider is Konrad Zeller, director
van das Evangelisches Lehrerseminar Zürich in de
Rötelstrasse 50, Zürich 6. Wij zouden deze inrich-
ting een kweekschool voor christelijke onderwijzers
noemen met internaat. Als ik dan verder nog noem
Walter Hildebrandt³⁾, doctor juris utriusque,
Elsa Dollfus-Zadel⁴⁾, dr. phil.; Wilh. Jenny⁵⁾, dan
zijn deze en zoovele andere personen allen jonger
of ongeveer van den leeftijd van pfr R. Grob.
Toch is het niet om reden der jonkheid van alle de-
zen dat men spreekt van jonggereformeerden en ook
wordt dit niet gedaan om hen te tekenen als ver-
meende neo-gereformeerden en wel om de een-
voudige reden dat deze naam niet is gegeven door
de tegenstanders, veeleer is die aangenomen door
de gereformeerden zelf. In 1929 werd uitgegeven
„Der Heidelberger Katechismus“, wie er van den
Reformierten Kirchen als Bekenntnis aanerkent

werde. Zeitgemaezte Verdeutschung nach der Aus-
gabe der pfälzischen Kirchenordnung von 1563
mit den ursprünglichen Zeugnisstellen aus der
Heiligen Schrift. Mitten durch, Verlag der Refor-
mierter Schweizer Zeitung, Zürich 1929.

Aan de keerzijde van deze bijzonder mooi uitge-
voerde uitgave staat: Diese Ausgabe des Heidel-
berger Katechismus bildet die siebente nummer
der Reformierten Schriften, herausgegeben von den
Jung*) reformierten. Viertes Tausend. In het vol-
gende jaar verscheen een goedkoopere uitgave,
doch eveneens keurig gecartonneerd uitgegeven,
het 5-10 duizendtal, eveneens als zevende num-
mer door de jonggereformeerden. In het daarop
volgende jaar verscheen das „Lehrbuechlein der
Arbeit“ van Rud. Grob als achteste nummer van gere-
formeerde geschriften, uitgegeven door de jong-
gereformeerden. Zij zelf noemen zich de jonggerefor-
meerden. Zij vormen derhalve een groep, een ge-
markeerde, een goed georganiseerde groep. Waarom
zij zich jonggereformeerden noemen en niet liever
kortweg gereformeerden, heeft zijn goede rede-
nen. In tegenstelling met de Roomschen en Luther-
schen heeten de gereformeerden in Hongarije Cal-
vinisten, zonder dat dit wil zeggen, dat
zij allen de beginselen van het Calvinisme hul-
digen en zijn levensbeschouwing. De landkerk in
het canton Zürich is eene gereformeerde kerk,
waarin echter de gereformeerde leer door velen
niet meer geleerd wordt. Jong gereformeerden no-
men zich de aanhangers dezer beweging wijl hun
streven, hun bidden en werken is om echte zonen
der reformatie zich te betoonen op het terrein
van het familieleven niet minder dan op dat van
de kerk en den staat, in wetenschap en onderwijs,
alsmede door het werk der barmhartigheid.

Zoo zien we dan ook in deze beweging, dat de
geschiedenis zich steeds herhaalt; in haar is zo-
veel, dat ons met den Prediker doet vragen: Is er
eenig ding, waarvan men zou kunnen zeggen: ziet
dat, het is nieuw? het is alreeds geweest in de
eeuwen, die vóór ons geweest zijn.

De nieuwe beweging in Zürich is geen neo-gere-
formeerde, geen neo-calvinistische beweging, doch
is zeer juist genoemd eene jonggereformeerde
actie; het gereformeerde leven is ook in dit land
van Zwingli, Bullinger, Heidegger tot nieuw
leven gekomen. En die ontwaking ging vergezeld
van verschijnselen als ook elders en bij name in
ons land zich voordeden. Voorop dien ik te zetten,
dat men niet meene dat zij op directe of in-
directe wijze te danken is aan wat in ons vader-
land reeds voor zoovele jaren is geschied; neen
deze ontwaking is geheel buiten ons land om ge-
gaan. Eerst later hebben wij hier daarvan kennis
gekregen en indien er van invloed onzerzijds sprake
zou mogen zijn, dan gewis van zeer jongen datum
en van geringe betekenis. Niet door een van onze
mensen is de aandacht getrokken; niet door
iemand uit ons midden is de ontdekking gedaan
van het frische leven dat zich zoo gezond en
krachtig openbaart in het land van Zwingli en
Bullinger. Dr. W. Kolffhaus van Vlotho is de man
die director R. Grob, den toen nog eenzame doch
onversaaide, sprak van het gereformeerde leven
in ons land en bij name in onze kerken. Door geen
prof. Barth noch prof. Brunner hebben de jongge-
reformeerden de gereformeerde leer en het gere-
formeerde leven leeren kennen en liefhebben; niet
dezen zijn hen tot gidsen en leidlieden geweest.
Ook hier komt de eere alleen toe aan den Heere
onzen God. Die heeft bewaard voor geheel ster-
ven; Hij heeft het gekrookte riet niet verbroken en
de rookende vlaswiek niet uitgebluscht. Hij heeft
ook hier gesproken: verderf ze niet, want er is
een zegen in. Hoe zich dit heeft toegedragen, deel
ik gaarne later mede, doch nu wil ik er op wijzen,
dat de Heere tot dit reformatisch streven in
Duitsch-Zwitserland wederom verkoren heeft voor
het meerendeel jonge mannen. Zeker er zijn oude-
ren die zich hartelijk verheugen over wat de
trouwe God werkende is in het land hunner vade-
ren, doch tot den arbeid geroepen en tot den ar-
beid gewillig en tot den arbeid bekwamd heeft de
Heere vooral jonge mannen en daartoe zonderde Hij
sommigen hunner, en wel in de eerste plaats den
leider af, terwijl ze nog jong, nog student waren.
De discipelen des Heeren waren ook jonge mannen,
die voor het leven stonden. Hierin schittert de
goedheid van God. Gewis Hij legt den mensch niet
te veel op. Tot het werk des Heeren te willen en
kunnen werken behoort verloochening, behoort te
willen offeren, dulden, dragen, lijden en desnoods
te willen ondergaan. Dat hebben alle reformatoren
geweten of geleerd. En opdat het den menschen niet
te zwaar zou zijn, te moeilijk, den eenen band na
den anderen te moeten doorsnijden, ja te moeten
doorhakken, opdat het niet te veel pijn en smart
zou doen, er dit en dat, ja schier alles aan te
moeten geven, ook mede daarom heeft de Heere
heel de geschiedenis door immer weer jonge man-
nen verkoren en toegerust Zijn groote werken te
wrochten. Wanneer er zoovele banden binden van
velerlei verwantschap; wanneer zoovele handen
ons terughouden; wanneer zoovele stemmen van
vrouwen, kinderen, vrienden, medeleden, mede-
partijgangers roepen, smeeken, afhouden, dan wordt
het zoo moeilijk te volgen, zoo zwaar vooraan te
gaan. Gewis de geschiedenis kent grijze hoofden